

Lisabonos sutartis ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

2007 m. gruodžio 13 d. 27 Sąjungos valstybių narių vadovų ar vyriausybių vadovų pasirašyta Lisabonos sutartis įsigalioja 2009 m. gruodžio 1 dieną. Ja pakeičiamos dvi pagrindinės sutartys – Europos Sąjungos sutartis ir Europos bendrijos steigimo sutartis, kuri nuo šiol vadinama „Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo“¹.

Lisabonos sutartimi iš dalies keičiama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo struktūra ir kompetencija.

A. Su institucijos struktūra ir narių skyrimu susiję pakeitimai

Nuo šiol juridinio asmens statusą turinti Europos Sąjunga pakeičia Europos bendriją. Lisabonos sutartimi panaikinama ramsčių sistema ir Sąjungai suteikiama nauja institucinė struktūra. Atitinkamai kaip ir kitų institucijų, kurių pavadinimai keičiasi, atveju, visa Sąjungos teismų sistema nuo šiol vadinama Europos Sąjungos Teisingumo Teismu², kuris apima tris teismus: **Teisingumo Teismą, Bendrąjį Teismą ir Tarnautojų teismą**.

Kalbant apie **specializuotų teismų** steigimą, Lisabonos sutartyje atkartojamos ankstesnės nuostatos, tačiau joje numatyti tam tikri pakeitimai dėl jų steigimo tvarkos, t. y. nuo šiol šie teismai steigiami pagal įprastą teisėkūros procedūrą (t. y. taikant bendro sprendimo, esant kvalifikuotai daugumai, procedūrą), o ne sprendžiant vieningai, kaip buvo anksčiau.

Iš Lisabonos sutarties matyti, kad prašymas pakeisti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statutą³ laikomas „įstatymo galią turinčio akto projektu“⁴ ir nagrinėjamas pagal įprastą teisėkūros procedūrą. Tačiau dėl teisėjų bei generalinių advokatų statuso ir kalbų vartojimo Teisingumo Teisme ir toliau sprendžiama vieningai.

Kalbant apie **institucijos narių skyrimo** tvarką, Lisabonos sutartyje atkartojamos ankstesnės nuostatos, kuriose numatyta, kad teisėjai skiriami bendru valstybių narių vyriausybių sutarimu šešerių metų kadencijai, tačiau nuo šiol – pasikonsultavus su komitetu, įgaliotų pateikti nuomonę dėl kandidatų tinkamumo eiti Teisingumo Teismo teisėjo ar generalinio advokato ir Bendrojo Teismo teisėjo pareigas. Šį komitetą sudaro septyni asmenys, kurie parenkami iš buvusių dviejų teismų narių, nacionalinių aukščiausiųjų teismų narių ir pripažintos kompetencijos teisininkų, iš kurių vieną siūlo Europos Parlamentas. Teisingumo Teismo pirmininko iniciatyva Taryba priima sprendimus dėl šio komiteto darbo tvarkos taisyklių ir dėl šio komiteto narių skyrimo.

¹ Išlieka tik Europos atominės energijos bendrija arba „Euratomas“ (Protokolas Nr. 1, iš dalies keičiantis protokolus, pridėtus prie Europos Sąjungos sutarties, Europos bendrijos steigimo sutarties ir (arba) Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutarties).

² ES sutarties 19 straipsnis.

³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statutą pateiktas protokole Nr. 3.

⁴ Protokolas Nr. 2 dėl subsidarumo ir proporcingumo principų taikymo.

Dėl generalinių advokatų deklaracijoje numatyta, kad Teisingumo Teismo prašymu jų skaičius gali būti padidintas nuo 8 iki 11⁵.

B. Su Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kompetencija susiję pakeitimai

Sritis

Mastrichto sutartimi nustatyta ramsčių sistema išnyksta. Nuo šiol Europos Sąjungos Teisingumo Teismas kompetentingas su **Europos Sąjungos teise** susijusiais klausimais, nebent Sutartyse numatyta kitaip⁶.

Kadangi nelieka ramsčių ir Lisabonos sutartimi panaikinami ES 35 ir EB 68 straipsniai, kuriais buvo ribojama Teisingumo Teismo kompetencija, Teisingumo Teismas įgyja bendrąją kompetenciją priimti prejudicinius sprendimus **laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės srityje**.

Pirma, kalbant apie policijos ir teisminių bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose⁷, Teisingumo Teismo kompetencija priimti prejudicinius sprendimus įgauna privalomąjį pobūdį ir neapibrėžta nuo kiekvienos valstybės narės pareiškimo, kad ji pripažįsta Teisingumo Teismo jurisdikciją, tokiame pareiškime nurodant teismus, kurie gali į ją kreiptis. Pagal Lisabonos sutartį policijos ir baudžiamosios teisės sritis priskiriama bendrajai teisei, ir į Teisingumo Teismą gali kreiptis visi teismai. Vis dėlto pereinamojo laikotarpio nuostatose numatyta, kad tokia visiška jurisdikcija bus taikoma tik praėjus penkeriems metams nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo⁸.

Antra, kalbant apie vizų, prieglobsčio, imigracijos ir kitas su laisvu asmenų judėjimu susijusias politikos sritis⁹ (be kita ko, teismų bendradarbiavimą civilinėse bylose, teismo sprendimų pripažinimą ir vykdymą), nuo šiol į Teisingumo Teismą gali kreiptis visi nacionaliniai teismai – jų ratas neberibojamas tik aukščiausiais teismais; dabar Teisingumo Teismas gali priimti sprendimus dėl viešosios tvarkos priemonių atliekant tarpvalstybinę kontrolę. Todėl šioje srityje Teisingumo Teismas turi jurisdikciją pagal bendrąją teisę ir ją įgyja nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo.

Be to, **Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija**¹⁰ suteikiama tokia pati teisinė galia, kaip ir Sutartims¹¹. Ja inkorporuojami „konstituciniai principai“, dėl kurių Teisingumo Teismas gali priimti sprendimus. Tačiau Chartija negalima remtis prieš Jungtinę Karalystę ir Lenkiją, kurioms taikoma išimtis¹², iš kurios matyti, kad Chartija neišplečia Teisingumo Teismo ar jokio kito šių dviejų valstybių narių teismo galimybių nustatyti, kad įstatymai ar kiti teisės aktai, administracinė praktika ar veiksmai yra nesuderinami su pagrindinėmis teisėmis ar principais, kuriuos ji iš naujo patvirtina. Be to, valstybių ir vyriausybės vadovai susitarė ateityje šią leidžiančią nukrypti nuostatą taikyti ir Čekijos Respublikai¹³.

⁵ Deklaracija Nr. 38 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 252 straipsnio, reglamentuojančio generalinių advokatų skaičių Teisingumo Teisme.

⁶ ES sutarties 19 straipsnis.

⁷ ES sutarties ankstesnė VI antraštinė dalis.

⁸ Protokolo Nr. 36 10 straipsnis dėl pereinamojo laikotarpio nuostatų. Numatyta, kad kaip pereinamojo laikotarpio priemonė Teisingumo Teismo įgaliojimai dėl teisės aktų, priimtų iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo policijos ir teismo bendradarbiavimo srityje, išlieka tokie patys. Ši pereinamojo laikotarpio priemonė nustoja galioti praėjus penkeriems metams nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo.

⁹ EB sutarties ankstesnė IV antraštinė dalis.

¹⁰ Be to, ES sutarties 6 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „Sąjunga prisijungia prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. Šis prisijungimas neturi įtakos Sutartyse apibrėžtai Sąjungos kompetencijai“. Protokole Nr. 8 numatyta, kad „susitarime dėl prisijungimo visų pirma turi būti nurodyta galimo Sąjungos dalyvavimo Europos konvencijos kontrolės organuose konkreči tvarka (ir) mechanizmai, būtini užtikrinant, kad ne valstybių narių ieškiniai ir asmenų skundai būtų deramai pateikiami atitinkamai valstybėms narėms ir (arba) Sąjungai“. Šis prisijungimas „nedaro poveikio nei Sąjungos kompetencijai, nei jos institucijų įgaliojimams“.

¹¹ ES sutarties 6 straipsnio 1 dalis.

¹² Prie Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo pridėtas protokolas Nr. 30 dėl Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos taikymo Lenkijai ir Jungtinei Karalystei.

¹³ 2009 m. spalio 29 d. ir 30 d. Europos Vadovų Tarybos išvadose nurodyta, kad protokolas Nr. 30 taikomas Čekijos Respublikai (dok. 15265/09 CONCL 3).

Nors su Lisabonos sutartimi išnyksta ramsčio sąvoka, **bendrai užsienio ir saugumo politikai (BUSP)** (ES sutarties V antraštinė dalis¹⁴) toliau taikomos specialios taisyklės ir procedūros. Taigi Teisingumo Teismo jurisdikcijai¹⁵ nepriklauso tikrinti šių nuostatų ir jų pagrindu priimtų aktų, išskyrus dvi išimtis, t. y.: 1) jam priklauso prižiūrėti, kad būtų atribota Sąjungos kompetencija ir BUSP, kurios įgyvendinimas neturi daryti poveikio Sąjungos kompetencijų vykdymui ir institucijų įgaliojimams įgyvendinti Sąjungos išimtinės ir padalintas kompetencijas¹⁶; 2) jam priklauso nagrinėti ieškinius dėl sprendimų, patvirtinančių ribojančias priemones, nukreiptas prieš fizinius ar juridinius asmenis, kurių Taryba imasi, pavyzdžiui, kovodama su terorizmu (lėšų įšaldymas), panaikinimo¹⁷.

Procedūros

Prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra nuo šiol taikoma ir dėl Sąjungos įstaigų ir organų priimtų aktų¹⁸, kurie yra inkorporuoti į Sąjungos teisę ir kuriuos Teisingumo Teismas gali aiškinti ar nagrinėti jų galiojimo klausimą nacionalinių teismų prašymu taip jiems suteikiant galimybę, pavyzdžiui, išsiaiškinti, ar jų nacionalinės teisės aktai neprieštarauja šiai teisei.

Lisabonos sutartimi įtvirtinama nuostata, pagal kurią prejudiciniam klausimui iškilus kuriam nors nacionaliniam teismui nagrinėjant bylą, susijusią su sulaikytu asmeniu, Teisingumo Teismas priima sprendimą kiek galima greičiau¹⁹. Taip pačiame Sutarties tekste daroma nuoroda į 2008 m. kovo 1 d. įsigaliojusią prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą (PPU), taikomą laisvės, saugumo ir teisingumo erdvei. ([Informacija spaudai Nr. 12/08](#))

Lisabonos sutartimi Teisingumo Teismo atliekama priežiūra išplečiama ir **Europos Vadovų Tarybos aktams** (Lisabonos sutartimi šia institucijai suteiktas pilnavertės institucijos statusas). Pagal naująsias nuostatas²⁰ susijusios valstybės narės prašymu Teisingumo Teismas gali spręsti dėl Europos Vadovų Tarybos ar Tarybos akto, priimto šiai Tarybai nustačius, kad yra akivaizdi rizika, jog tokia valstybė narė rimtai pažeidžia tam tikras vertybes²¹ (pagarbą žmogaus orumui, pagarbą žmogaus teisėms ir t. t.), teisėtumo²².

Tomis pačiomis sąlygomis institucijos jurisdikcijai priklauso spręsti Audito Rūmų, Europos centrinio banko ir nuo šiol - Regionų komiteto dėl savo prerogatyvų gynimo pareikštus ieškinius.

Lisabonos sutartimi sušvelninamos dėl Sąjungos institucijų, įstaigų ir organų priimtų sprendimų **privatiųjų** (fizinių ar juridinių) **asmenų pareikštų ieškinių** priimtumo sąlygos. Privatūs asmenys gali pareikšti ieškinį dėl reglamentuojančio pobūdžio teisės akto, tiesiogiai su jais susijusio ir dėl kurio nepatvirtintos įgyvendinančios priemonės. Nuo šiol privatūs asmenys neturi įrodyti, kad šis teisės aktas su jais konkrečiai susijęs²³.

Subsidiarumo principo priežiūros srityje į Teisingumo Teismą gali kreiptis valstybė narė, pateikdama **ieškinį panaikinti subsidiarumo principą pažeidžiantį įstatymo galią turintį teisės aktą**, kai šį ieškinį suformuoja nacionalinis parlamentas arba jo rūmai. Oficialiai ieškinį turi pateikti valstybės vyriausybė, tačiau minėta vyriausybė taip pat gali šį ieškinį paprasčiausiai „perduoti“, o tikrasis šio ieškinių „autorius“ yra nacionalinis parlamentas ar jo rūmai²⁴. Kalbant apie aktus, dėl

¹⁴ ES sutarties 24 straipsnis.

¹⁵ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 275 straipsnis.

¹⁶ ES sutarties 40 straipsnis.

¹⁷ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 275 straipsnis.

¹⁸ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnis.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 269 straipsnis.

²¹ ES sutarties 2 straipsnis.

²² Šis prašymas turi būti pateiktas per vieną mėnesį nuo tokio konstatavimo dienos, o Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą per mėnesį nuo prašymo pateikimo.

²³ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 263 straipsnis.

²⁴ Subsidiarumo principas numatytas Maastrichto sutartimi. EB sutarties 5 straipsnyje jis apibrėžiamas taip: „Bendrija imasi veiksmų srityse, kurios nepriklauso jos išimtinėi kompetencijai tik tada ir tokia apimtimi, kai siūlomo veiksmo tikslų valstybės narės negali deramai pasiekti, o Bendrija dėl siūlomo veiksmo masto arba poveikio gali juos pasiekti geriau“. Su subsidiarumo principu yra tiesiogiai susijęs kitas – proporcingumo principas, pagal kurį „Bendrija nesiima jokių veiksmų, kurie nėra būtini siekiant šios Sutarties nustatytų tikslų“.

kurių su Regionų komitetu turi būti konsultuojamasi, dėl minėtų principų pažeidimo gali kreiptis ir šis komitetas.

Be to, Lisabonos sutartimi paspartinamas **piniginių sankcijų** (vienkartinių sumų ir (arba) periodinių baudų) skyrimo mechanizmas tuo atveju, jeigu nesilaikoma teismo sprendimo dėl įsipareigojimų neįvykdymo²⁵. Pagal ją Teisingumo Teismui suteikiama galimybė jau priimant pirmąjį sprendimą dėl įsipareigojimų neįvykdymo skirti pinigines sankcijas tuo atveju, jeigu Komisijai nepranešama apie direktyvą perkeliančias nacionalines nuostatas²⁶.

Pagaliau pasibaigus penkerių metų laikotarpiui Komisija gali pareikšti ieškinius dėl įsipareigojimų neįvykdymo, susijusius su prieš įsigaliojant Lisabonos sutarčiai priimtomis nuostatomis dėl policijos ir teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose²⁷.

Žiniasklaidai skirtas neoficialus dokumentas, neįpareigojantis Teisingumo Teismo.

Kontaktinis asmuo: Gitte Stadler ☎ (+352) 4303 3127

---

²⁵ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 260 straipsnis.

²⁶ Ten pat.

²⁷ Iš protokolo Nr. 36 10 straipsnio 1 dalies matyti, kad tokius ieškinius galima bus pareikšti praėjus penkeriems metams nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo.